

De riemvis, een mythisch zeemonster

TEKST Kees Moeliker
FOTOGRAFIE Jan van Brenk en Klaas Post

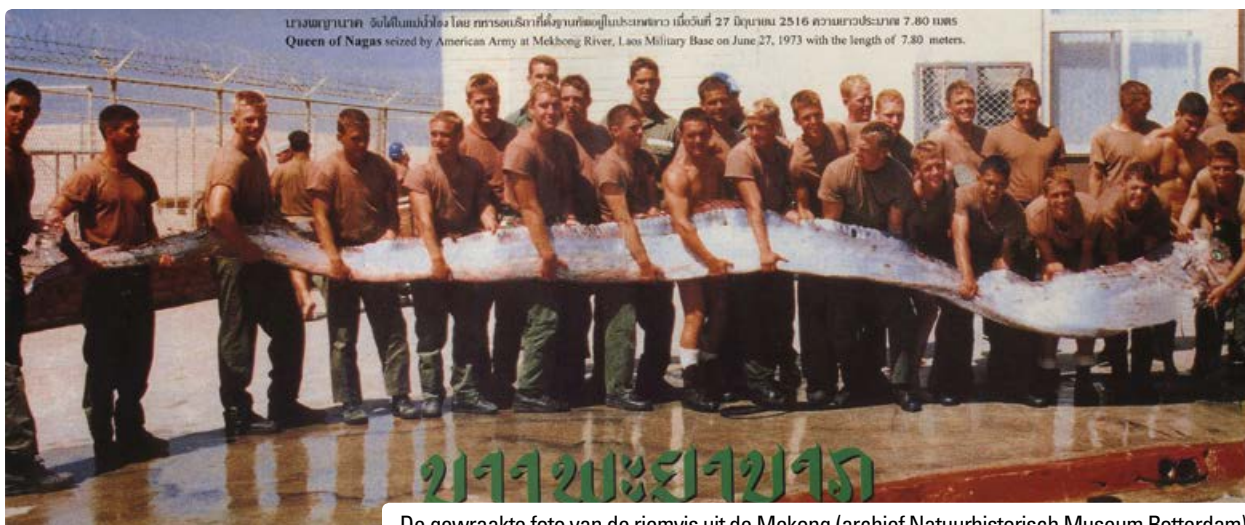
De riemvis wordt beschouwd als de grootste vis met graten, maar levend is het dier zelden gezien. Wel spoelen zo nu en dan dode exemplaren van deze bijzondere vissoort aan.

Peter Ascanius (1723-1803), de Noorse bioloog en student van de legendarische Zweedse natuurkenner Carolus Linnaeus, had nooit kunnen bevroeden welke mythische verhalen de ronde zouden doen over de vis die hij in 1772 ontdekte nabij het plaatsje Glesvær in Noorwegen. Het gaat om de 'haringkoning' of riemvis, een soort uit de orde Lampriformes (koningsvissen) en familie van de riemvissen (Regalecidae) die bestaat uit twee geslachten en in totaal vier soorten, waaronder de bandvis (*Trachipterus arcticus*). Ascanius noemde hem *Regalecus glesne*. Het is de langste beenvis ter wereld die gemiddeld circa drie meter lang is, maar kan uitgroeien tot een respectabele lengte van 11 meter. De riemvis heeft een lintvormig, zilverkleurig lichaam met verticale golfvormige zwarte lijnen en roodachtige vinnen. De rugvin, waarvan de eerste 10 tot 12 vinstralen bijzonder lang zijn, loopt over de gehele lengte van het lichaam. De riemvis wordt wereldwijd aangetroffen in tropische en gematigde zeeën en oceanen, op een diepte van 50 tot 1000 meter. Hij voedt zich voornamelijk met zoöplankton, visjes, maar ook met kleine ongewervelden, zoals pijlinktvis en krill.

De riemvis werd altijd als zeldzaam beschouwd, maar dit heeft vermoedelijk meer te maken met zijn verborgen leven in de diepzee dan met de werkelijkheid. Feit is wel dat deze vissen zelden levend worden gezien, maar daar tegenover staat een groeiend aantal aangespoelde dode exemplaren. De eerste bewegende beelden van levende riemvissen werden tussen 2008 en 2011 vastgelegd vanuit onbemande onderzeeërs in het noordelijk deel van de Golf van Mexico, op diepten tussen de 50 en 500 meter. De vissen zwommen verticaal, met de kop boven en het lange lichaam naar beneden. Op de videobeelden van het exemplaar dat op 15 augustus 2011 langs de robot zwom, werd een parasitair schaaldier in de rugvin ontdekt, ongetwijfeld een nog onbeschreven soort.

Vis of draak?

In Zuidoost-Azië circuleert een bijzondere ingelijste foto van een riemvis in hotels, restaurants en andere openbare gelegenheden: een twintigtal Amerikaanse mariniers van een legerkamp in Laos torst een - volgens het bijschrift - '7.80 meter lange *Queen of Nagas* die op

De gewraakte foto van de riemvis uit de Mekong (archief Natuurhistorisch Museum Rotterdam).

De trappen van en naar een Boeddhistische tempel, met een Naga als leuning.

27 juni 1973 is gevangen in de Mekong'. Het is de standaard pose die men aanneemt wanneer men met een riemvis op de foto gaat, maar het verhaal achter deze vondst is op zijn minst vreemd. Eerst de vindplaats, die klopt natuurlijk niet. De riemvis leeft in diep zeewater en niet in zoete, ondiepe rivieren. En dan de naam die men de vis geeft, Queen of Nagas, waar komt die vandaan? *Naga* is de naam van de bekende reusachtige slangachtige draak (of draakachtige slang) die vooral in centraal Zuidoost-Azië figureert. Hij huist in en onder bergen en af en toe roert hij zich. Dan spuwt de aarde vuur. Boeddhistische monniken houden hem koest door onophoudelijk op enorme bronzen gongs te slaan. Vrijwel elke trapleuning van een Boeddhistische tempel wordt gesierd door zo'n draak, en de aanblik daarvan maakt veel duidelijk: de naga heeft net als de riemvis een lang, lateraal afgeplat schubbig lichaam, een duidelijke rugvin, grote ogen en een gek bekkie.

Oorlogspropaganda

Deze wijdverspreide riemvisfoto kunnen we het beste als oorlogspropaganda beschouwen. In 1973 was de Vietnamoorlog nog in volle gang en was het Amerikaanse leger

De kop van de riemvis die op Texel aanspoelde.

ook in Laos aanwezig. Een stelletje potige US-Marines die onverschrokken een bloeddorstige naga uit de Mekong viste, zou het prestige van die legermacht wel eens kunnen opvijzelen. Oorlogspropaganda of niet, de herkomst van de foto blijft intrigerend. Het blad *All Hands* (the US Navy Magazine) van april 1997 schrijft dat de foto in 1996 genomen is nadat 'Underwater Demolition / SEAL Instructor 2nd Class' Kevin Blake de riemvis tijdens een strandloop bij Coronado in Californië had gevonden. Die locatie ligt meer voor de hand dan de Mekong, zeker omdat er onlangs, in oktober 2013, ook twee dode riemvissen aanspoelden langs de kust van Californië in de Verenigde Staten. De vondst van deze twee exemplaren wakkerde overigens ook weer de nodige mythische verhalen aan. Zo zouden ze een aardbeving voorspellen – dat ligt daar tamelijk gevoelig – en werd er geopperd dat de radioactiviteit die vrijkwam bij de Fukushima-ramp in Japan de vissen fataal geworden was. Voor geen van die doemscenario's werd bewijs gevonden.

Recente Noordzeevondsten

De eerste en voorlopig laatste vondst van een haringkoning in Nederland dateert van 19 mei 2009. Toen spoelden er twee aan op de stranden van Texel en Vlieland. De ruim drie meter lange dode vissen werden veilig gesteld door Ecomare op Texel en Museum Naturalis bewaart ze. Het Verenigd Koninkrijk kreeg ook te maken met een bescheiden invasie van haringkoningen. Op 26 december 2008 spoelde er een aan op de kust van Northumberland bij Druridge Bay en op 23 februari 2009 strandde er een tussen Amble en Hauxley. De laatste werd op 28 februari 2009 langs de pier van Tynemouth (Tyne and Wear) gevonden en belandde in het plaatse-lijke Blue Reef Aquarium. Hier in West-Europa reageerde men kalm en nuchter bij het zien van dit zeemonster. **V**

Een boeiende video over een levende riemvis is te zien via:

http://www.dumpert.nl/mediabase/6592910/d210f2e9/zeldzame_oarfish_gespot.html

Geraadpleegde literatuur

Benfield, M.C., Cook, S., Sharuga, S. & Valentine, M.M. - Five in situ observations of live oarfish *Regalecus glesne* (Regalecidae) by remotely operated vehicles in the oceanic waters of the northern Gulf of Mexico - *Journal of Fish Biology* 83 (2013): 28-38

Carstens, J.J. & Van Wormer, D.D. - SEALS find serpent of the sea - *All Hands* (april 1997): 20-21

Post, K. - Naga's haringkoningen en oorlogspropaganda - *Stratgras* 21 (2009): 48-49